

РОЗДІЛ IV. ПРОБЛЕМИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

УДК 373.2.091:811.161

Ольга Лобова

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
ORCIDID 0000-0001-7028-043X

Ірина Червяк

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
ORCID ID 0009-0000-2124-8724

Ольга Шаповалова

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-8888-591X

DOI 10.24139/2312-5993/2025.01/162-175

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Статтю присвячено актуальній проблемі комунікативного виховання дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти. Мета статті – обґрунтування педагогічних умов формування ключової комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності.

Ключову комунікативну компетентність трактовано як здатність дітей до ефективного спілкування, взаємодії з оточуючими, висловлення своїх думок, почуттів і потреб, формування якої є важливим для розвитку дитини старшого дошкільного віку, адже закладає основу для успішної соціалізації та навчання у школі. Продемонстровано, що різні види музичної діяльності дітей старшого дошкільного віку мають значні потенційні резерви щодо їх комунікативного виховання.

Педагогічні умови формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в музичній діяльності розглянуто як спеціально створені обставини, що мають позитивний вплив на формування зазначеної компетентності вихованців закладів дошкільної освіти в процесі їх занять музичним мистецтвом.

Визначено такі педагогічні умови формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності: 1) комплексне використання комунікативного потенціалу різних видів музичної діяльності дітей; 2) застосування музично-ігрової діяльності для розвитку комунікативних здібностей і навичок дітей; 3) забезпечення комунікативної спрямованості всіх форм музичної діяльності дітей.

Ключові слова: дошкільна освіта, мистецька освіта, комунікативна компетентність, педагогічні умови, музична діяльність, музично-ігрова діяльність, діти старшого дошкільного віку, заклади дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Відповідно до сучасних документів у галузі дошкільної освіти, проблематика комунікативного виховання дітей є одним із провідних і пріоритетних завдань освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Тому питання ефективного формування

ключової комунікативної компетентності дітей дошкільного віку мають бути в полі зору кожного вихователя та працівника закладу.

Значну роль у цьому процесі відіграє процес музичної освіти дітей, адже різні види та форми музичної діяльності – обговорення музичних творів, хоровий спів, ансамблева й оркестрова гра на музичних інструментах, музичні ігри та музично-ритмічні рухи, музично-театралізовані розваги і свята – мають значний потенціал для формування комунікативних здібностей, умінь, навичок і загалом відповідної компетентності дітей.

Особливо ефективним є застосування означених положень у старшому дошкільному віці, що закладає основу для успішної соціалізації та навчання дитини в школі. Тому для теорії та практики дошкільної освіти важливим є визначення та обґрунтування педагогічних умов формування ключової комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності.

Аналіз актуальних досліджень. На важливості формування ключової комунікативної компетентності дітей дошкільного віку наголошено в провідних документах, що стосуються організації освітнього процесу в галузі дошкільної освіти (Закон України «Про дошкільну освіту», «Базовий компонент дошкільної освіти», програми розвитку та виховання дітей тощо).

Психологічні аспекти розвитку комунікативних здібностей і навичок дітей розкрили в своїх працях С. Карпова, М. Лісіна, Т. Піроженко, І. Синиця та ін. Різномасштабні питання теорії та методики комунікативного виховання та формування у дітей дошкільного віку ключової комунікативної компетентності досліджували А. Артемова, А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш, О. Головченко, Л. Журба, Т. Ладигенська, А. Леушина, Л. Мацько, Н. Орланова, М. Пентилюк, Л. Щерба та ін.

Водночас, спостерігаємо дефіцит наукових праць щодо розкриття потенційних можливостей музичної діяльності для розвитку комунікативних здібностей і навичок дітей старшого дошкільного віку. Це й визначило напрям нашої наукової розвідки.

Мета статті – визначити та обґрунтувати педагогічні умови формування ключової комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності (в закладі дошкільної освіти).

Виклад основного матеріалу. Опираючись на сучасні дослідження (А. Богуш, М. Вашуленко, О. Кононко, В. Шеремет та ін.), ми розглядаємо *комунікативну компетентність* як здатність дітей до ефективного спілкування, взаємодії з оточуючими, висловлення своїх думок, почуттів і потреб тощо.

Важливим чинником розвитку дитячої комунікативності є *музична діяльність*, що розглядається як основний засіб активного залучення особистості до музики та безпосередньої взаємодії дітей з музичним мистецтвом у ролі слухачів, виконавців і «композиторів». Аналіз чинних програм та практики музичного виховання в закладах дошкільної освіти свідчить, що музична діяльність дітей має значні можливості для формування їх комунікативних якостей. Проте недостатня розробленість теорії та практики формування комунікативної компетентності дітей у процесі музичної діяльності зумовлює необхідність визначення й експериментальної перевірки педагогічних умов формування зазначеної якості в сучасних закладах дошкільної освіти.

Насамперед зазначимо, що на основі праць вітчизняних педагогів Н. Бібік, А. Богуш, Н. Гавриш, С. Гончаренка, Ю. Мальованого, О. Савченко та ін. фахівців ми розуміємо *педагогічні умови формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності як спеціально створені обставини, що мають позитивний вплив на формування зазначеної компетентності вихованців закладів дошкільної освіти в процесі їх занять музичним мистецтвом*.

Для визначення власного комплексу педагогічних умов формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності ми дослідили різноманітні підходи та пропозиції державних програм і окремих фахівців стосовно підвищення ефективності розвитку комунікативних навичок дітей зазначеного віку в ЗДО.

Так, у програмі «Впевнений старт» інтерес представляють умови, а також форми і методи організації комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку. Зокрема, педагогам запропоновано створювати різноманітні умови (або ситуації), в яких дитина: набуває власного досвіду встановлення контактів з іншими людьми; спілкується з іншими дітьми за інтересами; за допомогою дорослих аналізує ситуації спілкування (різні за характером та результатом), учиться знаходити причини розвитку конфліктних чи суперечливих

ситуацій; обґрунтовує та пояснює власну думку тощо (Освітня програма, 2022, с. 7).

На думку Ю.Смолянко та А.Рой, у процесі формування комунікативної культури дітей старшого дошкільного віку особливе місце належить таким педагогічним умовам, які спрямовані на активізацію мовленнєвої діяльності дітей та розвиток їхніх комунікативних здібностей, які сприяють засвоєнню певних мовленнєвих еталонів і розвитку в дітей культури міжособистісного спілкування (Смолянко, 2021, с. 24-25).

Досліджуючи формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами іноземної мови, О.Корець визначає такі педагогічні умови оптимізації зазначеного процесу: можливість спільної праці дітей під час вирішення різноманітних завдань, можливість проявити певні комунікативні вміння; залучення вихованців у активний пізнавальний процес, де кожна дитина має змогу навчитись застосувати набуті знання; можливість широкого спілкування з однолітками та активної співпраці дітей (Корець, с. 80-81).

У працях О.Лобової (Лобова, 2010; 2020) підкреслено значну роль колективно-групових форм взаємодії дітей з педагогом та одне з одним за допомогою музичної діяльності. Адже різні форми «організації слухання, виконання та творення музики надають можливості сформувати вміння слухати і чути іншого; взаємодіяти в парах і групах з однолітками, вчителем, дорослими; виконувати певні комунікативні ролі (диригента, соліста, оркестранта) тощо. Так поступово формуються етичні основи спілкування з музикою, а через неї – з іншими людьми» (Лобова, 2010, с. 192). Наприклад, непересічне виховне значення мають ансамблевий та хоровий спів, спільна гра на дитячих музичних інструментах, колективне інсценування й театралізація музичного матеріалу тощо. Ці види діяльності вчать слухати, чути й бути уважним до іншого, виконувати певні комунікативні «ролі» та правила спілкування, сприяють опануванню дітьми інших навичок комунікативної взаємодії, що згодом стають звичними формами поведінки дитини та значною мірою переносяться на повсякденне спілкування. Комунікативно-виховний потенціал музичної освіти зумовлений також загальним гуманістичним спрямуванням її змісту, в основу якого покладено позитивні ідеали добра, справедливості, моделі доброзичливого спілкування, шанобливого ставлення до інших тощо (Там само, с. 392-393).

Ґрунтуючись на наукових дослідженнях і практичному досвіді роботи з дітьми в закладі дошкільної освіти, ми визначили *педагогічні умови формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності*.

Перша педагогічна умова – комплексне використання комунікативного потенціалу різних видів музичної діяльності дітей.

Сучасні дослідники (С. Карпова, М. Лісіна, Д. Папуша, Т. Піроженко та ін.) переконливо доводять, що для ефективного формування комунікативної компетентності дитини мають бути комплексно задіяні всі три сторони людського спілкування: 1) інформативна, яка безпосередньо пов'язана з процесами передачі та збереження певної інформації; 2) інтерактивна, яка реалізується в спільній діяльності людей та в організації їх взаємодії; 3) перцептивна, що пов'язана безпосередньо зі сприйняттям і розумінням людьми одне одного. Ефективному й різнобічному забезпеченню цих наукових положень може відповідати комплексне використання комунікативного потенціалу різних видів музичної діяльності дітей.

У контексті формування комунікативної компетентності дітей слухання та обговорення музики надає широкі можливості розвивати мовлення дитини та здатність висловлювати власну думку, навчитись слухати й розуміти інших й коректно відстоювати свої погляди.

У вокальній діяльності дітей формування комунікативної компетентності пов'язане, насамперед, із застосуванням колективних форм діяльності – спів парами (дуетом), невеликими групами (ансамблем), хором, виконання в ролях та інсценування пісень; створення за піснею вокально-хореографічних композицій тощо. У цьому контексті важливим є формування почуття комунікативної єдності виконавців (наприклад, хор чи ансамбль – колективи одnodумців). Також позитивними аспектами є те, що вокальна діяльність пов'язана з розвитком чіткого мовлення завдяки роботі над дикцією, навчанням дітей виразного та емоційного співу.

Елементарне музикування має можливості для формування та розвитку вмінь колективного музикування – злагодженого парного, групового та оркестрового виконавства, навичок комунікативної взаємодії з керівником-«диригентом» (вихователем або іншою дитиною) та іншими виконавцями. Усе це стосується й застосування музично-ритмічних рухів – різноманітних парних, групових або фронтальних крокувань, «вільних танків», колективного створення

музично-рухових імпрровізацій і танцювальних композицій до пісень та інструментальних творів тощо.

Друга педагогічна умова – застосування музично-ігрової діяльності для розвитку комунікативних здібностей і навичок дітей.

Як доведено дослідниками (М. Айзенбарт, Н. Дятленко та ін.), гра є ефективним чинником і важливим методом формування комунікативної компетентності дитини дошкільного віку, адже вона є її природною і провідною діяльністю, що стимулює роздуми та пізнавальні процеси, спонукає до взаємодії з іншими людьми і таким чином стає своєрідною «школою» соціально-комунікативного досвіду дитини. На думку М.Айзенбарта, гра стає ефективним засобом формування комунікативної компетентності дитини дошкільного віку, насамперед, завдяки позитивним емоційним враженням дитини, що викликані, наприклад, частою присутністю в таких іграх улюблених дитячих персонажів (Айзенбарт, 2015, с. 69).

За переконанням Н. Дятленко, в ігровому процесі практичне ознайомлення дітей дошкільного віку з довкіллям та стосунками людей відбувається раніше та ефективніше, ніж у процесі оволодіння відповідними теоретичними знаннями. Наприклад, сюжетно-рольові ігри передбачають «розігрування» певної ситуації, сюжету й відповідних ролей, завдяки чому діти навчаються взаємодіяти, слухати співрозмовника й висловлювати власні думки, застосовувати відповідні до комунікативної ситуації вербальні та невербальні засоби спілкування та ін. Таким чином дитина пізнає канони та закони спілкування, вчиться емпатії, співчуттю, підтримці й допомозі іншим, поступово вибудовує власні стратегії спілкування з однолітками та дорослими тощо (Дятленко, 2017, с. 11-12).

Музично-ігрова діяльність посідає важливе місце в процесі формування комунікативної компетентності дитини старшого дошкільного віку та застосовується в контексті усіх зазначених вище видів музичної діяльності дітей. Сучасна методика музичної освіти пропонує широке розмаїття музичних ігор, які, крім виконання безпосередніх дидактичних функцій, сприяють розвитку комунікативних здібностей, умінь і навичок дітей. Зокрема: *вокально-хорові ігри* спрямовані не лише на формування вокально-хорових навичок), а й часто розвивають навички комунікативної взаємодії учасників; *інструментальні ігри* надають дітям можливість активно взаємодіяти й

спілкуватись, дотримуючись певних правил колективного виконавства; *рухливі музично-дидактичні ігри* спрямовані на розвиток узгодження рухів не лише з характером музики, а й з іншими виконавцями; *творчі музично-дидактичні ігри* мають можливості для організації колективної взаємодії, різноманітного вираження дітьми своїх музичних вражень і власної думки в процесі спільної творчості з дорослим і однолітками; *слухацькі ігри* можуть формувати навички уважного слухання співбесідника, самопрезентації, колективної роботи, відчуття «командного духу» тощо; *ігри-драматизації* мають характер театрального дійства, тож є ефективним засобом формування в дітей навичок комунікації та співробітництва під час драматизації літературних творів, пісень, програмних музичних п'єс тощо; *музично-теоретичні ігри* можуть навчати дітей грамотно виражати свої думки про музику та працювати в команді тощо.

Третя педагогічна умова – забезпечення комунікативної спрямованості всіх форм музичної діяльності дітей.

Як відомо, в сучасному закладі дошкільної освіти є різні форми організації музичного виховання дітей: музичні заняття, самостійна музична діяльність, використання музики у повсякденному житті, музично-театралізовані свята і музичні розваги; музичні гуртки (студії) та додаткові музичні заняття за інтересами дітей.

На нашу думку, кожна із зазначених форм може ставати чинником формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку, адже в кожній із них можуть застосовуватися різні види музичної діяльності та музичні ігри. Особливий комунікативний потенціал мають, на нашу думку, музично-театралізовані свята і музичні розваги, які повністю гуртуються та побудовані на колективній взаємодії дітей і дорослих.

Також зазначимо, що за будь якої форми музичної діяльності для формування комунікативної компетентності важливими є певний стиль спілкування вихователя з дитиною, створення атмосфери довіри і відкритості в колективі однолітків (по К. Р. Роджерсу), адже за таких відносин людина змінюється і на свідомому, і на глибинному рівні особистості (Папуша, с. 9).

Ще однією умовою розвитку комунікативних здібностей дошкільників сучасні дослідники вважають саму дошкільну групу, що являє собою перше, початкове «дитяче товариство», в якому власне й відбувається спілкування дітей, складаються та розвивається певні

стосунки й відносини, формується відчуття себе як члена дитячого колективу й оволодіння відповідною новою соціальною роллю.

Також у державних нормативних документах наголошено на необхідності участі батьків у розвитку комунікативних навичок дітей, що передбачає нагадування дітям про необхідність чемного й дружнього спілкування та демонстрацію батьками власного прикладу такої поведінки; створення ситуацій для вправлення дитини у вживанні етикетних комунікативних формул у різних ситуаціях і з різними людьми; спільне обговорення конфліктної ситуації та можливостей її уникнути, полегшити або по-іншому побудувати складний діалог тощо (Базовий компонент, 2021, с. 19).

Для експериментальної перевірки ефективності запропонованих нами педагогічних умов проведено педагогічний експеримент в Роменському ДНЗ №8 «Дзвіночок», на базі старшої групи «Дюймовочка».

Для реалізації *першої педагогічної умови* ми організували музичне виховання дітей як цілісну систему різноманітних видів музичної діяльності, розкриваючи в кожному з них потенційні можливості комунікативно-виховного впливу щодо реалізації інформативної, інтерактивної та перцептивної функцій людського спілкування.

У процесі *слухання та обговорення музики* ми застосовували дидактичні методи, які надають можливості розвивати мовлення дитини, її здатність висловлювати й коректно відстоювати власну думку, слухати й розуміти інших. Найпоширеніший метод – евристична бесіда про музику, прослуханий твір, улюблені пісні тощо. У ході такої бесіди діти мають можливість формулювати й висловлювати свої думки і, разом із тим, навчаються уважно слухати інших, поважати їх погляди, бути толерантними тощо.

З такою ж метою під час музичного сприймання ми застосовували творчі завдання на «малювання музики» – відображення дитиною власних вражень про музику. Для актуалізації комунікативного потенціалу такої творчої діяльності ми влаштували виставку виконаних дошкільнятами малюнків і просили кожну дитину розповісти про свій художній твір.

У *вокальній діяльності* дітей ми використовували комунікативний потенціал колективних форм співу, а також синтетичні форми вокально-театральної та вокально-хореографічної роботи: виконання в ролях та інсценування пісень тощо. Під час виконання

таких завдань діти навчались коректно та злагоджено взаємодіяти, формувалось почуття «команди» та комунікативної єдності, відчуття відповідальності перед колективом. Також ми звертали увагу на роботу над правильною дикцією, чіткою артикуляцією, технікою звукоутворення, виразністю та емоційністю співу.

Під час *елементарного музикування* ми також активно використовували комунікативний потенціал колективних форм музично-інструментальної діяльності. Зокрема, систематично працювали над досягненням доброї комунікації дітей під час парного, групового та оркестрового виконавства на дитячих музичних інструментах, звертали увагу на вміння дітей правильно взаємодіяти з «диригентом» та іншими виконавцями. Також ми свідомо створювали проблемні комунікативні ситуації, які стосувались, наприклад, розподілу між дітьми певних музичних інструментів або комунікативно домінуючих ролей «диригента», «соліста оркестру» тощо. Такі ситуації навчають дітей бути уважними, поважати бажання інших, поступатись, виявляти емпатію і тактовність.

Під час застосування *музично-ритмічних рухів* ми пропонували дітям різноманітні види парної, групової або фронтальної взаємодії, у тому числі колективне «пластичне інтонування», «вільне диригування» тощо. Проте найбільший комунікативно-розвивальний потенціал мають завдання на колективне створення музично-рухових імпровізацій, танцювальних композицій, хореографічних театралізацій музичного матеріалу тощо.

Для реалізації ***другої педагогічної умови*** ми прагнули до систематичного застосування комунікативних музичних ігор в різних видах діяльності. Як відомо, гра є ефективним чинником формування комунікативності дитини дошкільного віку, адже переважна більшість ігор природно спонукають дитину до взаємодії з іншими людьми.

Так, *вокально-хорові музично-виконавські ігри* спрямовані не лише на формування вокально-хорових навичок, а й часто розвивають навички комунікативної взаємодії учасників. Наприклад, у грі «*Співочий ланцюжок*» діти стають у рядочок по 4 учні, перший учень починає співати і торкається рукою сусіда; той підхоплює звук і торкається наступного учня і т.д. Така гра розвиває комунікативну уважність, почуття спільної дії.

Інструментальні музично-виконавські ігри надають можливість активно взаємодіяти й спілкуватись, дотримуючись певних правил

колективного виконавства. Так, гра «Прийом гостей» вчить дітей вітатись, бути чемними й гостинними. Гра «Чарівна сопілка» розвиває навички виступу перед дитячим колективом й уміння уважно слухати іншого. Під час гри «*Шумовий оркестр*» діти об'єднуються в групи та імпровізують під керуванням «диригента», що розвиває комунікативну увагу та навички колективної взаємодії.

Творчі музично-дидактичні ігри спрямовані не лише на розвиток креативності дітей, а й мають можливості для організації їх колективної взаємодії, для різноманітного вираження дітьми своїх музичних вражень і власної думки в процесі спільної творчості з дорослим і однолітками. Наприклад, гра «*Ритмічний діалог*» (інша назва – «*Питання-відповідь*») навчає дітей створювати власні ритми до заданого ритмічного мотиву. Вже вступне слово педагога має комунікативне спрямування, адже пояснює можливості різних засобів спілкування і пропонує вести діалог один з одним за допомогою ритмів, які допомагатимуть зрозуміти співрозмовника.

Слухацькі ігри (ймовірнісні, рольові, імітаційні ігри, ігри-драматизації) також можуть мати комунікативне спрямування. Наприклад, гра «*Біографічне лото*» формує навички колективної роботи, відчуття «командного духу». Ігри «*Усмішка*» та «*Гарний настрій*» корисні для розуміння і вираження емоцій. Гра «*Музична реклама*» формує навички презентації та самопрезентації. Гра «*У концертній залі*» вводить дитину до різних комунікативних ситуацій під час відвідування концерту й формує навички відповідної поведінки, а гра «*Я – актор*» допомагає дітям почуватися більш природньо, вільно та розкуто.

Ігри-драматизації мають характер театрального дійства, тож є ефективним засобом формування навичок комунікації та співробітництва під час драматизації літературних творів, пісень, програмних музичних п'єс тощо. Можна використати фрагменти дитячих опер і балетів, музичних казок, пісень (українські народні пісні «Дибидиби», «Веселі гуси», «Ходить гарбуз по городу», «Галя по садочку ходила», «Вийшли в поле косарі» та ін.).

Рухливі музично-дидактичні ігри часто спрямовані на розвиток узгодження рухів не лише з характером музики, а й з іншими виконавцями. Наприклад, гра «*Сонечко*» стимулює розвиток артистичних здібностей та колективних імітаційних рухів. Діти вибирають Весну, вона сідає і нахиляє голову на спинку стільця,

начебто спить, а діти водять навколо неї хоровод з імітаційними рухами. Після першого куплету Весна «прокидається» та передає свою роль і віночок іншій дівчинці.

Відповідно до **третьої педагогічної умови**, ми прагнули забезпечувати комунікативну спрямованість усіх форм музичної діяльності дітей: музичних занять, самостійної музичної діяльності, використання музики у повсякденному житті, музично-театралізованих свят і музичних розваг, музичних гуртків, додаткових музичних занять, а також музичної діяльності дітей в родині.

З цією метою в кожній із зазначених форм роботи в закладі дошкільної освіти було застосовано різні види колективної музичної діяльності, зокрема: евристичні бесіди під час сприймання та обговорення музики; спів «ланцюжком», парами, інші ансамблеві та хорові форми співу; елементарне музикування в ансамблі та оркестрі; групові та фронтальні музично-ритмічні рухи; створення хореографічних композицій; виконання в ролях та інсценування пісень; театралізація музичних творів; різноманітні музичні ігри тощо. Під час колективної музичної діяльності ми звертали увагу дітей на дотримання норм і правил спілкування, необхідність бути ввічливим, тактовним, поважати думку співрозмовника; працювали над згуртуванням дитячого колективу групи тощо.

Особливу увагу було приділено підготовці та проведенню музичних свят («Золота Осінь», «Зустрічаймо Новий рік», «Веснянки в нашому дворі» тощо), адже цей процес передбачає тривалу й різнобічну взаємодію дітей з педагогами та між собою і мають значний комунікативний потенціал.

Також орієнтували батьків на використання комунікативних можливостей музичної діяльності дітей в родині (музичні «дарунки» рідним на свята, спільний перегляд та обговорення музичних казок; відвідування вистав, концертів тощо).

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, в статті обґрунтовано педагогічні умови формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в музичній діяльності. Зазначені *умови* трактовано як спеціально створені обставини, що мають позитивний вплив на формування зазначеної компетентності вихованців закладів дошкільної освіти в процесі їх занять музичним мистецтвом.

Визначено такі педагогічні умови формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності: 1) комплексне використання комунікативного потенціалу різних видів музичної діяльності дітей; 2) застосування музично-ігрової діяльності для розвитку комунікативних здібностей і навичок дітей; 3) забезпечення комунікативної спрямованості всіх форм музичної діяльності дітей.

Відповідно до першої умови розкрито можливості різних видів музичної діяльності для реалізації інформативної, інтерактивної та перцептивної функцій спілкування. Так, обговорення музики сприяє розвитку мовлення дитини, вчить її слухати й розуміти інших, висловлювати і коректно відстоювати свої погляди. У вокальній роботі важливим є застосуванням колективних форм співу (дуетом, ансамблем, хором), виконання в ролях та інсценування пісень. Елементарне музикування та музично-ритмічні рухи розвивають навички злагодженого колективного виконавства, взаємодії з керівником та іншими виконавцями тощо.

Друга умова націлює на застосування музично-ігрової діяльності, адже гра природно спонукає дітей до взаємодії з іншими і стає своєрідною «школою» їх комунікативного досвіду. Так, вокально-хорові й інструментальні ігри навчають активно співпрацювати, дотримуючись певних правил; рухливі музичні ігри спрямовані на узгодження дій з іншими виконавцями; ігри-драматизації формують навички самопрезентації, відчуття «командного духу» тощо.

Третя умова вимагає забезпечення комунікативної спрямованості всіх форм музичної діяльності дітей, до яких належать музичні заняття, самостійна музична діяльність, використання музики у повсякденному житті, музично-театралізовані свята і музичні розваги; музичні гуртки та додаткові заняття тощо.

Перспективним вважаємо розроблення музично-педагогічних технологій формування комунікативної компетентності дітей в закладах дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Айзенбарт, М. (2015) Ігрова діяльність у контексті соціально-комунікативних умінь старших дошкільників. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 9, 68–73. (Aizenbart, M. (2015). Game activity in the context of social and communicative skills of older preschoolers. *Current issues of the humanities*, 9, 68–73.)
- Базовий компонент дошкільної освіти (2021). Нова редакція та поради для організації освітнього процесу. URL: <https://ezavdnz.mcfrr.ua/867851> (Basic

- component of preschool education* (2021). New edition and tips for organizing the educational process. URL: <https://ezavdnz.mcfcr.ua/867851>).
- Дятленко, Н. (2017). Лялька як персона, або нові можливості застосування ляльки в педагогічному процесі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 5, 9–14. (Dyatlenko, N. (2017). Doll as a person, or new possibilities for using a doll in the pedagogical process. *Teacher-methodist of a preschool institution*, 5, 9–14.)
- Корець, О.М. Педагогічні умови формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами іноземної мови, 78-81. URL: <file:///D:/Downloads/558-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-955-1-10-20190417.pdf> (Korets, O.M. *Pedagogical conditions for the formation of communicative competence of children of senior preschool age using foreign language*, 78-81. URL: <file:///D:/Downloads/558-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-955-1-10-20190417.pdf>)
- Лобова, О.В. (2010). *Формування основ музичної культури молодших школярів: теорія та практика*. Суми : ВВП «Мрія». (Lobova, O.V. (2010). *Formation of the foundations of musical culture of younger schoolchildren: theory and practice*. Sumy: VVP «Mriya»).
- Лобова, О.В., Сбруєва, А.А., Бойченко, М.А. (2020). Формування культурної компетентності школярів у процесі мистецької освіти в «Новій українській школі». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 3-4 (97-98), 266-276 (Lobova, O. V., Sbrueva, A. A., Boychenko, M. A. (2020). Formation of cultural competence of schoolchildren in the process of art education in the «New Ukrainian School». *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 3-4 (97-98), 266-276).
- Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку (2022) [Н. Гавриш, Т. Панасюк, Т. Піроженко та ін.]. К. URL: https://vstart.com.ua/files/programa_vpevnenii_start_2017.pdf (Educational program «Confident start» for children of senior preschool age (2022) [N. Gavrish, T. Panasyuk, T. Pirozhenko et al.]. K. URL: https://vstart.com.ua/files/programa_vpevnenii_start_2017.pdf)
- Папуша, Д. Формування комунікативної компетентності у дітей дошкільного віку засобами інтерактивних форм роботи URL: https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/11653/Papusha%20D_ped_2020.pdf?sequence=1 (Papusha, D. *Formation of communicative competence in preschool children using interactive forms of work* URL: https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/11653/Papusha%20D_ped_2020.pdf?sequence=1)
- Смолянко, Ю., Рой, А. (2021). Педагогічні умови формування комунікативної культури дітей старшого дошкільного віку. *Acta Paedagogica Volynienses*, 6, 22–27, URL: doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.6.4> (Smolyanko, Yu., Roy, A. (2021). Pedagogical conditions for the formation of communicative culture in older preschool children. *Acta Paedagogica Volynienses*, 6, 22–27, URL: doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.6.4>)

SUMMARY

Lobova Olga, Chervyak Iryna, Shapovaova Olha. Pedagogical conditions for the formation of communicative competence of children of senior preschool age in the process of musical activity.

The article is devoted to the current problem of communicative education of children of preschool age in a preschool educational institution. The purpose of the article is to substantiate the pedagogical conditions for the formation of key communicative competence of children of senior preschool age in the process of musical activity.

Key communicative competence is interpreted as the ability of children to effectively communicate, interact with others, express their thoughts, feelings and needs, the formation of which is important for the development of a child of senior preschool age, as it lays the foundation for successful socialization and learning at school. It has been demonstrated that various types of musical activity of children of senior preschool age have significant potential reserves for their communicative education.

The pedagogical conditions for the formation of communicative competence of children of senior preschool age in musical activity are considered as specially created circumstances that have a positive impact on the formation of the specified competence of pupils of preschool educational institutions in the process of their studies in musical art. The corresponding pedagogical conditions are determined:

1. Comprehensive use of the communicative potential of various types of children's musical activity. The possibilities of various types of musical activity for the implementation of informative, interactive and perceptual functions of communication are revealed. For example, discussing music contributes to the development of a child's speech, teaches them to understand others and express their views; in vocal work, the use of collective forms of singing, role-playing and staging songs is important; elementary music making and musical-rhythmic movements develop the skills of coordinated collective performance, interaction with the leader and other performers, etc.

2. The use of musical and game activities for the development of children's communicative abilities and skills. The game naturally encourages children to interact with others and becomes a «school» of their communicative experience. Vocal-choral and instrumental games teach active cooperation, adhering to certain rules; mobile musical games are aimed at coordinating actions with other performers; dramatization games form self-presentation skills, a sense of «team spirit», etc.

3. Ensuring the communicative orientation of all forms of children's musical activity, which include music lessons, independent musical activity, the use of music in everyday life, musical and theatrical holidays and musical entertainment; music circles and additional classes, etc.

Key words: preschool education, art education, communicative competence, pedagogical conditions, musical activity, musical and game activity, children of senior preschool age, preschool education institutions.